

УДК 78.03(477)(092) В. Гошовський

ЖИТТЯ І НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ВОЛОДИМИРА ГОШОВСЬКОГО: ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ

Володимир ПАСІЧНИК

*Інститут дослідження бібліотечних мистецьких ресурсів,
Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника,
вул. Бібліотечна, 2, 79602 Львів, Україна,
тел.: (+38032) 261 55 12, e-mail: pasichnyk_v@i.ua*

У статті проаналізовано вітчизняні та зарубіжні публікації 60-90-х рр. ХХ ст., присвячені життю та науковій діяльності відомого українського етномузиколога Володимира Гошовського.

Ключові слова: Володимир Гошовський, народні пісні, музичний діалект, слов'янська фольклористика, кібернетична етномузикологія, епістолярна спадщина.

Визнаним фахівцем в етномузикознавчій науці Володимир Гошовський став завдяки основним його працям: антології-монографії “Украинские песни Закарпатья” (Москва, 1968), монографії “У истоков народной музыки славян: очерки по музыкальному славяноведению” (Москва, 1971) та її чеському перевиданню “U pramenů lidové hudby Slovanů: studie z hudební slavistiky” (Прага, 1976), двотомному виданню праць Климента Квітки (Москва, 1971, 1973), праці в ділянці кібернетичної етномузикології “Торани: к типологии армянской песни: опыт исследования с помощью ЭВМ” (Єреван, 1983). Саме цими працями В. Гошовський засвідчив новий шлях української музичної фольклористики та повернув її в наукове русло, яке започаткував К. Квітка.

Музична критика радянського періоду сприймала праці вченого неоднозначно. Варто згадати монографію Олександра Правдюка “Українська музична фольклористика”, “в якій 20 разів згадується В. Гошовський, але тільки як негативне явище” [14]. Проте траплялися й прихильники його наукових концепцій, деколи з’являлися розгорнуті друковані відгуки та рецензії на його праці, а численна епістолярна спадщина вченого – яскраве підтвердження жвавого зацікавлення його науковими здобутками.

Загалом, літературу про В. Гошовського хронологічно можна поділити на два періоди, що так чи інакше пов’язані із загальними тенденціями фольклористичної науки, її пріоритетами, непростим соціально-політичним станом суспільства, еволюцією в оцінюванні постаті вченого та його наукового доробку. Перший, прижиттєвий період, охоплює 1960-1996 рр., другий, посмертний, – 1996-2011 рр.

Мета статті – проаналізувати публікації, присвячені життю та науковій діяльності В. Гошовського. До уваги взято публікації першого періоду, тобто за 1960-1996 рр., які можна поділити на три групи: 1) енциклопедичні гасла; 2) інформація про окремі фрагменти життя і діяльності вченого; 3) рецензії на праці В. Гошовського.

Життю і науковій спадщині В. Гошовського певну увагу приділяли європейські науковці. Українські дослідники, як не прикро констатувати, великого зацікавлення до цієї постаті при житті вченого не проявляли. По суті їхній інтерес обмежувався посиланнями на праці етномузиколога та нечисленними біографічними розвідками, хоча для відродження і становлення музичної фольклористики в Україні вчений зробив дуже багато. Майже повною мовчанкою музичні критики оминули ювілейні дати вченого – 60- та 70-ліття від дня народження. Лише Львівська організація Спілки композиторів спромоглася опублікувати біобібліографічний покажчик праць вченого [2] зі вступними статтями Яреми Якубця [45] та Миколи Мушинки [35].

Мабуть, таке відсторонення від наукового доробку В. Гошовського можна пояснити важкістю осмислення новаторських поглядів вченого, адже його діяльність протягом другої половини ХХ ст. була спрямована на відродження квіткінської (терміни “квіткіана”, “квіткознавство” запровадив В. Гошовський, працюючи над виданням праць Климента Квітки) етномузикознавчої науки, у якій народна пісня сприймається як об’єкт наукового пізнання. На думку В. Гошовського, такий підхід “накладає на сегментацію та аналіз музичного тексту підвищені вимоги однозначності, послідовності, вичерпності і строгої формалізації відповідно до прийнятої спеціальної теорії” [8, 29]. Такий погляд ученого певною мірою не відповідав загальноприйнятому курсу тодішньої фольклористичної науки в радянській Україні. “Радянську науку про народну творчість, – зазначила Софія Грица, – не задовольняє вузька однобічність вивчення лише формальних аспектів фольклору. Перед нею стоять значно ширші завдання: всебічне висвітлення ідейно-естетичної та художньо-пізнавальної цінності народної творчості, її ролі в житті людини, в розвитку професіонального мистецтва” [18, с. 65]. Підтвердив такий курс розвитку української фольклористики й Анатолій Іваницький. На його думку, на початок наукової діяльності В. Гошовського українська музична фольклористика була “обережна щодо ідеологічно непевних проблем, представлена, як правило, поміркованими і практичними особами, була носієм провінціалізму” [23, с. 112]. Як неодноразово підкреслював сам В. Гошовський, він обрав інший шлях – шлях науковця-одинака. В одному з листів до російського фольклориста Віктора Гусева вчений писав: “Я йду сам своїм шляхом, абсолютно самотній і свідомий того, що при моєму житті ледве чи хто піде за мною” [11, арк 2.]. Вчений упевнено торував свій дослідницький шлях першовідкривача, наполегливо обстоював новітні наукові концепції, вірячи в їхню перспективу. У листі до Миколи Мушинки В. Гошовський зазначив: “...після моєї смерті надійде пора для об’єктивної оцінки того, що я виконав” [14, арк 2].

Перша невелика замітка про В. Гошовського як музикознавця появилася 1968 р. у довіднику “Спілка композиторів України” [9]. На жаль, інші довідкові українські видання, що вийшли за життя вченого (варто згадати хоча б таке велике за обсягом друкованих джерел, як “Митці України”, що побачило світ 1992 р., до речі, у ювілейний для етномузиколога рік), не помістили про нього жодної інформації.

Два московські видання – “Музыкальная энциклопедия” [7] і “Музыкальный энциклопедический словарь” [5; 6] містять лише загальну інформацію про В. Гошовського. У гаслі, опублікованому в “Музыкальной энциклопедии”, здебільшого відображено львівський період життя В. Гошовського, акцентовано на наукових дослідженнях вченого у сфері порівняльного вивчення музичного фольклору слов’ян, зв’язку музикознавства із сучасними точними науками, дослідженні музичної культури Закарпаття. Гасла, надруковані у “Музыкальном

энциклопедическом словаре” (1990, 1991), сягнули вже вірменського (1975-1986) та поствірменського періоду діяльності В. Гошовського, проте їх автори подали, на жаль, скупу інформацію, вдовольняючись лише переліком місць праці та посад вченого, а також назвавши три його видання: “Украинские песни Закарпатья”, “У истоков народной музыки славян” та “Горани”.

Дещо відрізняється енциклопедична стаття про В. Гошовського у канадському виданні “Encyclopedia of Ukraine” [48]. Незважаючи на її незначний обсяг і лапідарність викладу інформації, вона все ж таки заслуговує на увагу тому, що саме в ній уперше В. Гошовського було названо засновником кібернетичної етномузикології. Хоча стаття анонімна, автор цієї публікації, уважно ознайомившись з епістолярною спадщиною вченого, з’ясував, що гасло написав М. Мушинка. У листі до В. Гошовського від 27 лютого 1988 р. М. Мушинка сповіщає: “По вуха завалений гаслами для різних енциклопедій (для одної англomовної написав гасло про Вас; її я ще не бачив, хоч вийшла ще м[инулого] р[оку]” [36, арк 1].

Праці В. Гошовського, що охоплювали широкий спектр фольклористичних проблем у галузі музичної діалектології, порівняльного слов’янознавства, типології народної музики, методології досліджень народної музики, методів класифікації та систематизації народних пісень, не могли залишатися поза увагою фахівців. Свідченням цього є поява низки статей, у яких праці вченого не тільки згадують, але й коментують, аналізують, критично осмислюють його концепції.

До таких публікацій належить монографія Михайла Гайдая “Чехословацько-українські взаємини в сучасній фольклористиці” [3, с. 68], у якій автор звернув увагу на статтю В. Гошовського “České a slovenské písně v ukrajinském folkloru Zakarpatské oblasti USSR”. Він підкреслив, що В. Гошовський у своєму дослідженні використав великий пісенний матеріал від кінця XVIII до першої половини XX ст., що уможливило зробити цікаві висновки стосовно проникнення, побутування та трансформації чеських і словацьких пісень на Закарпатті, простежити за процесом пристосування чеських і словацьких пісень до українського музичного мислення на сучасному етапі.

Заслужують на увагу дві газетні статті Ігоря Дурнева [20; 21], що розкривають наукові досягнення В. Гошовського в галузі музичної фольклористики, зокрема використання вченим кібернетичних методів дослідження. Своєрідним доповненням до цих статей може бути інформація Ізая Земцовського про В. Гошовського як одного з ініціативних фольклористів нового напрямку. У статті “Фольклористика как наука” автор повідомив, що В. Гошовський застосував у фольклористиці кібернетику, семіотику, лінгвістику та математику, що сприятиме систематизації та каталогізації народної пісні. Однак І. Земцовський упевнений, що тільки формальний аналіз “не зможе дати відповідь на остаточні питання науки, що торкаються зародження, генези, еволюції, специфіки художнього мислення народу, проблем етногенези та інших” [22, с. 68].

Найважливішим питанням музичної фольклористики нового часу В. Гошовський вважав питання класифікації та систематизації народної музики з використанням найновіших методів та наукових технологій, насамперед – створення універсального комплексного каталогу із залученням електронно-обчислювальних машин (ЕОМ). Упродовж 60–90-х років XX ст. цій проблематиці вчений присвятив низку своїх праць і виступів на конференціях, симпозіумах і фольклористичних семінарах. Високу оцінку та підтримку вчений отримав від російського музикознавця Євгенія Назайкінського, який вітає такі починання: “Ці методи повинні уважно і критично

вивчатися всюди, де є колектив дослідників народної творчості і де постають питання масштабних узагальнень” [38, с. 178].

З ідеєю створення універсального каталогу народної музики В. Гошовський виступив у травні 1973 р. на виїзному засіданні розширеного бюро Всесоюзної комісії народної музичної творчості Спілки композиторів СРСР, що відбулося у Вільнюсі. Доповідь вченого викликала жваву дискусію і спричинилася до появи двох відгуків – у московському виданні “Музыкальная жизнь” та київському “Народна творчість та етнографія”. Російський музикознавець Анна Красінська, аналізуючи промови багатьох фольклористів, виокремила виступ В. Гошовського, вказавши, що більшість учасників засідання вітали ідею універсального каталогу, який зорієнтований на майбутнє, відкритий на фіксацію нових явищ у фольклорі [25, с. 20]. В. Гошовський у листі до авторки написав: “Стаття дуже хороша і я її розіслав своїм зарубіжним колегам для інформації про те, що відбулося. [...] На неї будуть покликатися майбутні дослідники” [10, арк. 1]. Іншою була реакція вченого на публікацію С. Грици в журналі “Народна творчість та етнографія” [18]. Своє незадоволення від надрукованого він висловив у листі до музикознавця Льва Лебединського від 2 листопада 1973 р., зазначивши, що з невідомих причин авторка дещо у зміненому вигляді подала зміст і суть його виступу [12].

У 70-х роках появилася декілька полемічних статей, пов’язаних із монографією В. Гошовського “У истоков народной музыки славян”. Дискусію викликали порушені вченим питання теорії та методології музичного фольклору, загальні проблеми музичного слов’язознавства, питання термінології, використані автором вірці народної музики.

Російський музикознавець-фольклорист Феодосій Рубцов написав статтю “В защиту некоторых общих положений” [42, с. 209-219] як відповідь на критичні зауваження В. Гошовського, викладені у монографії “У истоков народной музыки славян” на працю Ф. Рубцова “Интонационные связи в песенном творчестве славянских народов” (Ленинград, 1962). Основне питання дискусії полягало у тезі Ф. Рубцова, що основу музичної мови народної пісні становить “мовна інтонація”, виразним засобом якої вважається “звуковисотний контур”. В. Гошовський таку тезу вважав надто спрощеною, вважаючи народну пісню надзвичайно складною знаковою системою мистецтва.

Декілька статей українського етномузиколога Богдана Луканюка також були пов’язані з теоретико-методологічними концепціями В. Гошовського, запропонованими у монографії “У истоков народной музыки славян”. Автор оцінив уміння В. Гошовського використати генетично-стилістичний аналіз для дослідження еволютивного розвитку народної пісні. У першій статті “К критике музыкальных текстов народно-песенного творчества: О веснянке «Вийди, вийди, Іванку»” [29] Б. Луканюк детально проаналізував дослідницьку версію походження пісні “Вийди, вийди, Іванку”, яку запропонував В. Гошовський. Однак виклав свою версію як доповнення, вважаючи, що оригінальна гіпотеза В. Гошовського недостатньо аргументована і потребує фундаментального обґрунтування. У наступних трьох публікаціях Б. Луканюк знову порушив наукові проблеми, які В. Гошовський висвітлив у монографії “У истоков народной музыки славян”. У статті “К теории песенного типа” [30] автор дискутує з В. Гошовським стосовно методики моделювання народнопісенної ритміки. Статтю “Із записок до термінології: “Моно...”, “ізо...” й інші” [28] Б. Луканюк присвятив окремим термінам, що їх

вжив В. Гошовський у коментарях до праць К. Квітки та у монографії “У истоков народной музыки славян”.

У статті “Про мелогенезу однієї бойківської коломийки” Б. Луканюк вдався до генетичного аналізу. На думку автора, народнописенна мелодія з вигадливо-асиметричною ритмікою, що нібито схожа на орнамент міжгірської вишивки, “є коломийкова не одвічно, а перероблена на коломийкову, і зовсім не питома бойківська, а напливова (запозичена), й отже, може відбивати специфіку коломийкового мислення – лише не в еволюційних, а тільки і виключно в асиміляційних процесах на міждіалектному рівні” [31, с. 18]. Погоджуючись із думкою Б. Луканюка, треба зазначити, що В. Гошовський не був категоричним у своїх висновках. Він передбачив, що у рамках такого малого нарису неможливо навіть у загальних рисах охарактеризувати всі діалектні особливості коломийок, що проявляються у формі, структурі та мелодико-інтонаційному складі мелодії [16, с. 151].

Російський фольклорист Вячеслав Щуров у статті “О региональных традициях в русском народном музыкальном творчестве” справедливо вказав на недостатність досліджень локальних традицій у теоретичних працях фольклористів, одначе наголосив, що В. Гошовський вперше запропонував принципові положення, пов’язані з дослідженням музично-стильової сторони цього складного і багатоаспектного явища у монографії “У истоков народной музыки славян” [44, с. 17]. Він підтримав В. Гошовського в тому, що місцеві особливості співу формувалися протягом віків під впливом історичних, соціально-економічних та географічних умов, а також унаслідок взаємодії різних племен (етнічних груп) усередині народу та взаємодії двох сусідніх народів. В. Щуров погодився з тезою В. Гошовського, що діалектні риси музичного фольклору є наслідком формування музичного мислення народу впродовж тривалого часу, вони проявляються у виконанні народних співаків у відповідній закономірності, послідовно, незалежно від індивідуального смаку чи таланту. Проте автор не погодився з В. Гошовським стосовно відсутності творчого імпульсу в народних виконавців, він переконаний, що виконавці тяжіють до вдосконалення відповідно до власного смаку.

Важливе значення для оцінки наукової спадщини В. Гошовського мають рецензії на його праці, що входять до третьої групи публікацій. Серед рецензентів – відомі музикознавці, фольклористи та етномузикологи, зокрема, Ніна Владикіна-Бачинська, Юлія Красовська, Людмила Мухаринська, Михайло Лобанов, Михайло Ройтерштейн, Павло Пойда, Микола Мушинка, Роберт Климаш (Robert Klymasz), Марта Тонкрова (Marta Toncova), Джеймс Портер (James Porter), Карел Веттерл (Karel Vetterl), Соня Бурласова (Sonja Burlasová), Андрей Сулітка (Andrej Sulitka), Ярослав Маркл (Jaroslav Markl), Олга Грабалова (Olga Hrabalová), Яромір Гельнар (Jaromír Gelnar).

Перша рецензія з’явилася у 1965 р. у часописі “Věda a Život” (“Наука і життя”). Її автор, Яромір Гельнар, подав розгорнутий відгук про статтю вченого “Фольклор и кибернетика”, опубліковану в журналі “Советская музыка” (1964, № 11-12), в якій В. Гошовський насамперед наголосив на поступовому впровадженні електронно-обчислювальних машин у різних галузях науки і як новаторське явище – у фольклористиці. Я. Гельнар відзначив певний досвід у цьому напрямі чеських і словацьких учених, однак практичні починання В. Гошовського та його методологічні ідеї, викладені у статті, зарахував до піонерських. На його думку, “дослідження українського фольклориста відноситься до піонерської роботи,

яка, незважаючи на деякі проблеми, може знаменувати початок якісно нової ери наукових досліджень” [47].

Знаменною подією в науковій діяльності В. Гошовського, а також для розвою музичної фольклористики в Україні та за її межами стала антологія-монографія “Украинские песни Закарпатья” (Москва, 1968). За словами Миколи Колесси, “Ця праця зробила В. Гошовського ... безсмертною людиною” [24, с. 88].

Книга отримала позитивний резонанс серед наукової спільноти, що підтвердилося низкою рецензій: фаховий аналіз антології-монографії здійснила російський музикознавець-фольклорист, учениця К. Квітки Ніна Владикіна-Бачинська. Вона, зокрема, зазначила: “Серед багатьох пісенних збірників, опублікованих у фольклорній серії видавництва “Советский композитор”, збірник “Украинские песни Закарпатья”, підготовлений В. Гошовським, виділяється повнотою охоплення матеріалу досліджуваної етнографічної території, широким соціально-історичним фоном, продуманістю наукової концепції” [1, с. 105]. Заслуга В. Гошовського, на думку авторки, у докладному напрацюванні методики музично-діалектологічного аналізу [1, с. 107]. Звернула увагу Н. Владикіна-Бачинська і на нові терміни, які впровадив В. Гошовський – “гетеродія”, “деמודія” “напівфольклорні види”, “фольклорна сировина”, “псевдофольклор” [1, с. 107].

Інша російська рецензентка Юлія Красовська також наголосила на повноті народно-пісенного матеріалу Закарпаття, який представив В. Гошовський, вартості наукового апарату збірника та новаторстві вченого, що проявилось у принципах систематизації народних пісень: “Робота В. Гошовського “Украинские песни Закарпатья” цікава і практично корисна не тільки для музикантів-фольклористів, етнографів, лінгвістів і діалектологів, але також для композиторів і виконавців народних пісень...” [26].

Дві рецензії на працю В. Гошовського “Украинские песни Закарпатья” вийшли у тодішній Чехословаччині. Варто зазначити, що В. Гошовський мав хороші контакти з науковцями цієї країни. Серед них знаний український філолог-фольклорист зі Словаччини Микола Мушинка, який тісно співпрацював з В. Гошовським ще з початку 1960-х років, цікавився науковими здобутками вченого і зазвичай першим реагував на нові публікації етномузиколога. У рецензії на антологію-монографію “Украинские песни Закарпатья” М. Мушинка визнав В. Гошовського найкращим знавцем і дослідником закарпатсько-українського музичного фольклору. Розгорнута вступна стаття В. Гошовського та застосована наукова класифікація музичного матеріалу надає збірці, за словами М. Мушинки, великого значення [37, с. 69]. Незначні зауваження рецензента стосувалися жанрового визначення “гоєканя” та “копаньовських пісень”, які В. Гошовський зарахував до трудових пісень. Однак М. Мушинка вважав, що трудові пісні “повинні бути безпосередньо пов’язані з ритмом праці” [37, с. 70], що не характерно для “гоєканя” і “копаньовських пісень”, які співали в час відпочинку.

Чеська дослідниця Марта Тонкрова провела паралель між збіркою В. Гошовського і збіркою К. Веттерла “Lidové písně a tance z Valašskokloboucka”. Треба зазначити, що В. Гошовський сам неодноразово висловлювався, що прототипом до його книги була збірка К. Веттерла. Рецензентка звернула увагу на копаньовські пісні та гоєкання, які вперше опублікував В. Гошовський, вважаючи їх унікальними й досі незанимаваними жанрами. Позитивним аспектом антології-монографії, на думку М. Тонкрової, є додатковий матеріал – карти, фотографії, різноманітні покажчики (жанрово-тематичні, пісенних форм, ритмічних структур вірша, ладових систем та ін.). Авторка

рецензії підкреслила доступність мови В. Гошовського, відзначила подану вченим широку інформацію про пісенне розмаїття Закарпатського краю [54].

Не оминув увагою збірку В. Гошовського авторитетний американський журнал товариства етномузикологів “Ethnomusicology” (1970), на сторінках якого автор рецензії Роберт Климаш підкреслив важливість діалектологічної методології, яку застосував учений [50].

Визначним явищем для етномузикознавства й етапним підсумком наукової роботи В. Гошовського в галузі музичного слов’янознавства стала його монографія “У истоков народной музыки славян. Очерки по музыкальному славяноведению” [16]. Книга відразу викликала неабияке зацікавлення як у середовищі етномузикологів, так і в славістів, археологів, істориків, культурологів, антропологів та ін.

Білоруський етномузиколог Людмила Мухаринська звернула увагу на детальне опрацювання матеріалу, застосування вченим точно вивірених методів його моделювання, вправність у користуванні найновішими засобами. Рецензент зазначила: “Переконаний у необхідності участі музикознавців-фольклористів в розробці чергових нагальних завдань слов’янознавства, у вирішенні питань етногенезу слов’янських народів В. Гошовський змальовує захоплюючу перспективу подальшого розвитку музикознавчої науки в єдності з археологією, антропологією, етнографією, лінгвістикою...” [33, с. 129]. Чотири центральні аналітичні нариси монографії, які рецензентка коротко зрозумувала, “приваблюють своєю науковою логікою, глибокою і ретельною аргументованістю кожного висунутого автором положення” [33, с. 129].

Деякі рецензії на монографію В. Гошовського “У истоков народной музыки славян” були надруковані за межами України. У журналі “Český Lid” (Прага, 1973) відомий чеський етномузиколог Карел Веттерл, як і Л. Мухаринська, попри загальну характеристику роботи, детальніше проаналізував ті місця, де В. Гошовський порушував питання, пов’язані з музичними особливостями моравських народних пісень. Підбиваючи підсумок критичного розгляду монографії В. Гошовського, К. Веттерл зазначив: “...книга заслуговує широкої уваги в першу чергу завдяки своїм методично ясним постулатам, спрямованим на пізнання законів народного музичного мислення і на питання етногенезу в рамках музичного слов’янознавства” [55, с. 61].

Російський фольклорист Михайло Лобанов, наголошуючи на позитивній стороні монографії, все ж таки зауважив, що В. Гошовський надав надмірної значущості пісенному типу, як основі музично-історичних гіпотез, вважаючи це певною “фетишизацією пісенного типу” [27, с. 309].

Монографія В. Гошовського “У истоков народной музыки славян” була перевидана у 1976 р. чеською мовою у Празі. Автори перекладу Олга і Францішек Грабалови (авторизація тексту В. Гошовського) на пропозицію автора замість висновків окремим розділом включили у видання матеріал про універсальний каталог народної музики. Також перекладачі доповнили книгу статтею “Володимир Гошовський і його шлях до витоків народної музики слов’ян” (“Volodymyr Hošovskij a jeho cesta k pramenům lidové hudby Slovanů”). Видання отримало декілька рецензій, авторами яких були словацькі етномузикологи Соня Бурласова (“Slovenský národopis”, 1977) й Андрей Сулітка (“Národopisné aktuality”, 1977), російський музикознавець Михайло Ройтерштейн (“Советская музыка”, 1978) та чеський музиколог Ярослав Маркл (“Český Lid”, 1978). Всі вони дали високу оцінку дослідженню, наголосили на його важливості для порівняльних студій

у слов'янознавстві та на успішному багаторічному досвіді В. Гошовського у цій сфері. Привернула увагу рецензентів нова глава про універсальний каталог народної музики. Варто зазначити, що тоді майже на всіх фольклористичних семінарах, форумах і симпозіумах обговорювалася ця проблема як важлива складова етномузикознавчих досліджень. Тема каталогізації народної музики для В. Гошовського була пріоритетною від 60-х років до кінця його життєвого шляху. В універсальному каталозі С. Бурласова побачила “істотну допомогу в слов'янських дослідженнях” [46, с. 628]. Подібну думку висловив Андрей Сулітка, він зазначив, що універсальний каталог повинен вплинути на подальший розвиток слов'янської музики і прискорити реєстрацію та орієнтацію у великому пісенному фонді [53, с. 221]. У невеликому дописі у журналі “Советская музыка” М. Ройтерштейн акцентував на змінах, які В. Гошовський вніс у чеське видання, зокрема, музичні ілюстрації з чеського і словацького фольклору, розширений літературний покажчик, покажчик пісень та фотоілюстрації, що до певної міри оживило текст викладу [41].

Не був оригінальним у рецензуванні монографії В. Гошовського чеський музикознавець Ярослав Маркл. Він, як й інші критики, описав структуру книги й окремо зупинився на аналізі розділу, присвяченому універсальному каталогові. Проте тільки він звернув увагу читачів на систему дисциплін у музичній фольклористиці, які запропонував В. Гошовський і яка певним чином пов'язана з універсальним каталогом і вперше була опублікована у цьому виданні [51]. Згодом В. Гошовський двічі повертався до цього питання у статтях “Социологический аспект музыкальной этнографии” (“Българско музикознание”, 1985) та “Музична фольклористика в системі людознавства” (Фольклор у духовному житті українського народу: Тези регіональних наукових читань, Львів, 1991).

Упродовж 1975-1986 р. В. Гошовський працював науковим співробітником Інституту мистецтвознавства Вірменської АН, повністю присвятивши себе кібернетичній етномузикології. Коли у Празі вийшла його книга “U pramenů lidové hudby Slovany”, у газеті “Ерекоюн Ереван” від 15 грудня 1976 р. з'явилася замітка “Вийшло в світ у Чехословаччині”, де її анонімний автор, на жаль, зазначив, що в чеському виданні книги О. Грабалова помістила нову главу про універсальний музично-фольклорний каталог, який розробляли у Вірменії під керівництвом В. Гошовського. Цю думку варто спростувати, адже універсальний каталог народної музики й аналітичну карту В. Гошовський розробив ще у 60-ті роки у Львові, виклавши основні теоретичні положення у статті “Фольклор и кибернетика” (“Советская музыка”, 1964).

На початку 1970-х років великий резонанс мали перевидані праці Климента Квітки, що стало визначною подією в історії української зокрема і, безперечно, слов'янської музичної фольклористики загалом. Для багатьох етномузикологів це було великим відкриттям, оскільки спадщина вченого тривалий час залишалася маловідомою, а передові ідеї К. Квітки не були поціновані сучасниками належним чином.

Появі “Вибраних праць” К. Квітки передувала надзвичайно копітка пошукова, дослідницька та редакторська робота В. Гошовського. Водночас відбір і тематична систематизація статей, їх критично-аналітичне коментування, великий обсяг джерельних даних і матеріали (біографічні відомості, спомини, фотодокументи, вичерпні списки друкованих і рукописних праць, предметні й іменні покажчики тощо) – усе це заклало міцну основу для подальшого вивчення наукової спадщини

великого етномузиколога, глибшого пізнання його непересічної особистості. За словами В. Гошовського, "...друкована творчість вченого – це його портрет, характеристика і біографія. Мова, стиль, методологія, концепція вченого, як вони проявляються в його працях, більше і об'єктивніше говорить про самого вченого і людину, як усі рекомендації, характеристики та автобіографії. Я особисто не знав ні К. Квітку, ні Ф. Колессу, але коли докладно вивчив їх праці, відразу їх пізнав як людей. Ті враження, які в мене виникли, знайшли пізніше підтвердження як в розмовах з тими, хто їх особисто знав, так і в листуванні між К. Квіткою і Ф. Колесою" [15, 1 арк.].

На жаль, незважаючи на великий розголос, який спричинили праці К. Квітки, на письмовий відгук спромоглася тільки учениця К. Квітки Людмила Мухаринська. Вона високо оцінила роботу В. Гошовського як редактора-упорядника, перекладача, автора коментарів, який, на її думку, зробив неоціненний внесок у популяризацію наукової спадщини Квітки [32; 34].

Важливою подією в етномузикології і в науковій біографії В. Гошовського був Перший всесоюзний семінар з машинних аспектів алгоритмічного формалізованого аналізу музичних текстів – МААФАТ'75, який відбувся в Єревані та Діліжані 27 жовтня – 1 листопада 1975 р. У підготовці й проведенні семінару брало участь п'ять організацій: Інститут мистецтв, Спілка композиторів Вірменії, Єреванська консерваторія, Єреванський політехнічний інститут, Всесоюзна комісія народної музичної творчості. Усі вони підтримали захід фінансово, організаційно, технічно й методологічно. Проте основне навантаження з організації та проведення семінару взяв на себе В. Гошовський. Він запросив на семінар учених із Вірменії, Москви, Ленінграда, Тбілісі, Києва, Алма-Ати, Вільнюса, Кишинєва та інших міст колишнього СРСР. Серед учасників були музикознавці, фольклористи, композитори, математики, кібернетики. Крім того, з доповідями виступили видатні спеціалісти-фольклористи з-за кордону: Олга Грабалова (Чехія), Любен Ботушаров, Тодор Тодоров (Болгарія), Доріан Штокман (Німеччина), Анна Чекановська та Людвіг Білявський (Польща).

Багато учасників опублікували свої відгуки про семінар МААФАТ'75 у радянських і зарубіжних журналах та газетах.

В Україні про семінар МААФАТ'75 написала Ніна Герасимова-Персидська у статті "Комп'ютер допоможе" [4]. Авторка підкреслила важливість починань вірменських учених, що має значення не тільки для фольклористики чи перспектив взаємодії музикознавства та кібернетики, а й для продуктивнішого вирішення багатьох загальних проблем музикознавства як науки.

Дві статті у журналі "Советская музыка" (№ 3, № 10) опублікував Михайло Ройтерштейн. У першій автор наголосив, що на семінарі розглядалися питання, пов'язані з систематизацією та каталогізацією музичних творів народної творчості. Він підтримав думку учасників і гостей семінару, які схвалили напрям роботи, обраний вірменською каталогізаційною групою під керівництвом В. Гошовського, наголосивши, що результати єреванської групи у багатьох аспектах випередили досягнення зарубіжних учених [40, с. 149]. У статті "Заботы современной фольклористики" [39] М. Ройтерштейн простежив шлях, який пройшов В. Гошовський у створенні універсального каталогу, – від формування ідеї та методологічної бази, що вчений вперше оприлюднив у статті "Фольклор и кибернетика", до його презентації на семінарі МААФАТ'75.

Питання, що обговорювалися на семінарі з машинних аспектів алгоритмічного формалізованого аналізу музичних текстів, висвітлив також Андрій Широков у статті “С помощью компьютера” [43]. Основні здобутки В. Гошовського в галузі кібернетичної етномузикології узагальнила Діна Дараган у статті “Продолжение темы” [19]. Авторка в загальних рисах ознайомила читачів із функціонуванням автоматизованої системи Універсального структурно-аналітичного каталогу (УНСАКАТ) та її можливостями, а також поінформувала читачів про роботу семінару МААФАТ’75.

До цієї групи належать також відгуки зарубіжних авторів, зокрема, дві публікації чеського етномузиколога Ольги Грабалової [17; 49] та одна Миколи Мушинки [52].

Наступний етап у вивченні творчого й життєвого шляху В. Гошовського почався після смерті вченого, у грудні 1996 р. Наукову спадщину дослідника висвітлено в некрологах у наукових і популярних виданнях, ювілейних публікаціях до 75- та 80-річчя В. Гошовського та 10-х роковин смерті.

Отже, проаналізувавши публікації, присвячені вивченню життя та науковій діяльності В. Гошовського, пересвідчуємося, що наявна література не є систематичною і стосується лише окремих аспектів творчості В. Гошовського. Дослідники сконцентрувалися на дослідженні окремих наукових праць етномузиколога, значна ж частина так і залишилася, на жаль, поза їхньою увагою. Як ми пересвідчилися, наведені публікації у багатьох випадках мають поверховий характер, адже в основному автори виділяли поодинокі сегменти діяльності В. Гошовського та його наукової спадщини, часто близькі за тематикою до їхніх наукових інтересів, до обраних ними напрямків досліджень народної музики. У літературі трапляється чимало розбіжностей в оцінюванні діяльності вченого, тому деякі питання дотепер залишаються дискусійними. Найменш вивченими є громадсько-організаційна діяльність та система наукових поглядів В. Гошовського, його внесок у розвиток української етномузикознавчої науки, не визначеними є його роль та місце в європейському етномузикознавстві.

1. *Владыкина-Бачинская Н.* Итог большого труда / Н. Владыкина-Бачинская // Советская музыка. – 1968. – № 12. – С. 105-107. – Рец. на кн.: Украинские песни Закарпатья / Гошовский В. – Москва : Сов. композитор, 1968. – 478 с.

2. Володимир Леонідович Гошовський : біобібліогр. покажч. наук. праць / Львів. орг. Спілки композиторів ; [укл. В. Гошовський]. – Львів, 1992. – 24 с.

3. *Гайдай М.* Чехословацько-українські взаємини в сучасній фольклористиці / М. Гайдай. – Київ : Вид-во АН Укр. РСР, 1963. – 87 с.

4. *Герасимова-Персидська Н.* Комп’ютер допоможе / Н. Герасимова-Персидська // Музика. – 1976. – № 1. – С. 14.

5. Гошовский Владимир Леонидович // Музыкальный энциклопедический словарь. – Москва : Сов. энцикл., 1990. – С. 147.

6. Гошовский Владимир Леонидович // Музыкальный энциклопедический словарь. – Москва : Сов. энцикл., 1991. – С. 147.

7. Гошовский Владимир Леонидович // Музыкальная энциклопедия. – Москва : Сов. энцикл., 1974. – С. 29.

8. *Гошовский В. К.* Квитка и эпистемология народной музыки / Владимир Гошовский // Народні пісні я життя своє присвятив : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті видатного укр. етномузиколога Володимира Гошовського / ред.-упоряд. В. Пасічник ; перекл. з рос. В. Пасічник. – Львів, 2001. – С. 17–31.

9. *Гошовський Володимир Леонідович* : Музикознавець // Спілка композиторів України : довідник / уклад.: А. Муха, Н. Сидоренко. – Київ : Музична Україна, 1968. – С. 41–42.

10. *Гошовський В.* Лист до Анни Красінської від 19 груд. 1973 р.: Машинопис. – Домашній архів. – 2 арк.

11. *Гошовський В.* Лист до Віктора Гусєва від 12 груд. 1979 р.: Машинопис. – Домашній архів. – 6 арк.

12. *Гошовський В.* Лист до Льва Лебединского від 2 листоп. 1973 р.: Машинопис. – Домашній архів. – 2 арк.

13. *Гошовський В.* Лист до Миколи Мушинки від 20 лют. 1984 р.: Машинопис. – Домашній архів. – 5 арк.

14. *Гошовський В.* Лист до Миколи Мушинки від 6 лип. 1984 р.: Машинопис. – Домашній архів. – 2 арк.

15. *Гошовський В.* Лист до Романа Климаша від 12 трав. 1972 р. – Львів.: Машинопис. – Домашній архів. – 1 арк.

16. *Гошовский В.* У истоков народной музыки славян : Очерки по музыкальному славяноведению / В. Гошовский. – Москва : Сов. композитор, 1971. – 304 с.

17. *Грбалова О.* Народная песня и ЭВМ / О. Грбалова // Вестник общественных наук АН Арм. ССР. – Ереван, 1977. – № 3. – С. 104–105. – Рец. на кн.: МААФАТ' 75 : первый Всесоюзный семинар по машинным аспектам алгоритмического формализованного анализа музыкальных текстов, Ереван, Дилижан, 27.X.–1.XI.1975 г. : материалы / сост., общ. ред. и предисл. В. Гошовского. – Ереван : АН Арм. ССР, 1977. – 291 с.

18. *Грица С.* Нарада музикознавців. Вільнюс – 73 / С. Й. Грица // Народна творчість та етнографія. – 1973. – № 5. – С. 64–69.

19. *Дараган Д.* Продолжение темы / Д. Дараган // Советская музыка. – 1986. – № 3. – С. 71–72.

20. *Дурнев И.* Мелодии изучает машина / И. Дурнев // Львовская правда. – 1966. – 17 июля (№ 139).

21. *Дурнев И.* Триумф ученого / И. Дурнев // Слава Родины. – 1965. – 31 июля (№ 179).

22. *Земцовский И.* Фольклористика как наука / И. И. Земцовский // Славянский музыкальный фольклор : статьи и материалы / сост. и ред. И. Земцовского. – Москва : Музыка, 1972. – С. 9–79.

23. *Іваницький А.* Українська музична фольклористика (методологія і методика) : навч. посіб. / А. І. Іваницький. – Київ : Заповіт, 1997. – 392 с.: іл. вкл.

24. *Колесса М.* Фанатик, залюблений в етномузикологію / Микола Колесса // Пам'яті Володимира Гошовського (1922-1996) : зб. ст. та матеріалів / НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника ; упоряд. В. Пасічник. – Львів, 2006. – С. 88–89.

25. *Красинская А.* Встреча фольклористов в Вильнюсе / А. Красинская // Музыкальная жизнь. – 1973. – № 16. – С. 19–20.

26. *Красовская Ю.* Интересный сборник / Ю. Красовская // Музыкальная жизнь. – 1968. – № 19. – С. 24. – Рец. на кн.: Украинские песни Закарпатья / Гошовский В. – Москва : Сов. композитор, 1968. – 478 с.

27. *Лобанов М.* [Рецензія] / М. А. Лобанов // Русский фольклор. – 1974. – Т. XIV. – С. 308–310. – Рец. на кн.: У истоков народной музыки славян: Очерки по музыкальному славяноведению / Гошовский В. – Москва : Сов. композитор, 1971. – 304 с.

28. *Луканюк Б.* Из записок до терміноогії: “Моно...”, “ізо...” й інші / Б. Луканюк // Третя конференція дослідників народної музики червоноруських (галицько-володимирських) та суміжних земель : матеріали / ред.-упоряд. Б. Луканюк. – Львів, 1992. – С. 7–14.

29. *Луканюк Б.* К критике музыкальных текстов народно-песенного творчества : О веснянке “Вийди, вийди, Іванку” / Богдан Луканюк // Актуальные проблемы современной фольклористики : сб. ст. и материалов / сост. В. Гусев. – Ленинград : Музыка, 1980. – С. 83–107.

30. *Луканюк Б.* К теории песенного типа / Б. Луканюк // Народная песня. Проблемы изучения : сб. науч. трудов / Ленинградский гос. ин-т театра и киномотографии ; сост. И. И. Земцовский. – Ленинград : Музыка, 1983. – С. 124–136.

31. *Луканюк Б.* Про мелогенезу однієї бойківської коломийки / Богдан Луканюк // Традиційна народна музична культура Бойківщини : зб. ст. і матеріалів. – Львів, 1996. – Вип. 2. – С. 12–18.

32. *Мухаринская Л.* Долгожданное издание / Л. Мухаринская // Советская музыка. – 1972. – № 10. – С. 97–100. – Рец. на кн.: Избранные труды: в 2 т. Т.1 / Квитка К. В. / сост. и коммент. В. Л. Гошовского. – Москва : Сов. композитор, 1971. – 384 с.

33. *Мухаринская Л.* Четыре очерка по музыкальному славяноведению / Л. Мухаринская // Советская музыка. – 1973. – № 4. – С. 129–131. – Рец. на кн.: У истоков народной музыки славян : очерки по музыкальному славяноведению / Гошовский В. – Москва : Сов. композитор, 1971. – 304 с.

34. *Мухаринська Л.* Вибрані праці Климента Квітки / Л. І. Мухаринська // Народна творчість та етнографія. – 1973. – № 2. – С. 98–101. – Рец. на кн.: Избранные труды : в 2 т. Т.1 / Квитка К. В. / сост. и коммент. В. Л. Гошовского. – Москва : Сов. композитор, 1971. – 384 с.

35. *Мушинка М.* Володимир Гошовський і сучасна етномузикологія : до 65-річчя з дня народження : [передмова] / Микола Мушинка // Володимир Леонідович Гошовський : біобібліогр. покажч. наук. праць / Львів. орг. Спільки композиторів ; [укл. В. Гошовський]. – Львів, 1992. – С. 6–13.

36. *Мушинка М.* Лист до Володимира Гошовського від 27 лют. 1988 р.: Машинопис. – Домашній архів. – 2 арк.

37. *Мушинка М.* Московське видання закарпатських народних пісень / Микола Мушинка // Дукля. – 1969. – № 1. – С. 69–70. – Рец. на кн.: Украинские песни Закарпатья / Гошовский В. – Москва : Сов. композитор, 1968. – 478 с.

38. *Назайкинский Е.* О некоторых методах изучения наиболее общих закономерностей в народной музыке / Назайкинский Е. // Музыкальная фольклористика / ред.-сост. А. Банин. – Москва : Сов. композитор, 1973. – Вып. 1. – С. 174–186.

39. *Ройтерштейн М.* Заботы современной фольклористики / М. Ройтерштейн // Советская музыка. – 1976. – № 10. – С. 105–108.

40. [Ройтерштейн М.] Первый Ереванский / М. Р. // Советская музыка. – 1976. – № 3. – С. 148–149.

41. [Ройтерштейн М.]: [Рецензія] / М.Р. // Советская музыка. – 1978. – № 8. – С. 121. – Рец. на кн.: U pramenů lidové hudby Slovanů: Studie z hudební slavistiky / Hošovskij V. ; z ruštiny přeložili a studii napsali O. Hrabalová a F. Hrabal. – Praha: Editio Supraphon, 1976. – 332 s.
42. Рубцов Ф. В защиту некоторых общих положений / Ф. Рубцов // Рубцов Ф. Статьи по музыкальному фольклору. – Москва : Сов. композитор, 1973. – С. 209–219.
43. Широков А. С помощью компьютера / А. Широков // Музыкальная жизнь. – 1975. – № 24. – С. 7.
44. Щуров В. О региональных традициях в русском народном музыкальном творчестве / В. Щуров // Музыкальная фольклористика / ред.-сост. А. Банин. – Москва : Сов. композитор, 1986. – Вып. 3. – С. 11–47.
45. Якубяк Я. [Вступ] / Ярема Якубяк // Володимир Леонідович Гошовський : біобібліогр. покажч. наук. праць / Львів. орг. Спільки композиторів. – Львів, 1992. – С. 3–5.
46. Burlasová S. [Рецензія] / Soňa Burlasová // Slovenský národopis. – 1977. – Č. 4. – S. 627-628. – Рец. на кн.: U pramenů lidové hudby Slovanů: Studie z hudební slavistiky/ Hošovskij V. ; z ruštiny přeložili a studii napsali O. Hrabalová a F. Hrabal. – Praha : Editio Supraphon, 1976. – 332 s.
47. [Gelnar Jaromir]: [Рецензія] / GE. – Věda a Život. – 1965. – Č. 5. – St. 574.
48. Hoshovsky Volodymyr // Encyclopedia of Ukraine / Ed. V. Kubijovyč. – Toronto, 1988. – Vol. II. – P. 230.
49. Hrabalová O. [Рецензія] / Olga Hrabalová // Český Lid. – 1976. – Č. 3. – Рец. на кн.: МААФАТ'75: Первый Всесоюзный семинар по машинным аспектам алгоритмического формализованного анализа музыкальных текстов, Ереван, Дилижан, 27.X.–1.XI.1975 г. : материалы / сост., общ. ред. и предисл. В. Гошовского. – Ереван : АН Арм. ССР, 1977. – 291 с.
50. Klymasz R. Ukrainskie pesni Zakarpat'ja / Klymasz R. // Ethnomusicology. – 1970. – Vol. XIV, № 3. – P. 500. – Рец. на кн.: Украинские песни Закарпатья / Гошовский В. – Москва : Сов. композитор, 1968. – 478 с.
51. Markl J. [Рецензія] / Jaroslav Markl // Český Lid. – 1978. – Č. 1. – S. 53-54. – Рец. на кн.: U pramenů lidové hudby Slovanů: Studie z hudební slavistiky / Hošovskij V. ; z ruštiny přeložili a studii napsali O. Hrabalová a F. Hrabal. – Praha : Editio Supraphon, 1976. – 332 s.
52. Mušinka M. [Рецензія] / M. Mušinka // Slovenský národopis. – 1978. – Č. 3. – S. 535-537. – Рец. на кн.: МААФАТ'75: Первый Всесоюзный семинар по машинным аспектам алгоритмического формализованного анализа музыкальных текстов, Ереван, Дилижан, 27.X.–1.XI.1975 г. : материалы / сост., общ. ред. и предисл. В. Гошовского. – Ереван : АН Арм. ССР, 1977. – 291 с.
53. Sulitka A. [Рецензія] / Andrej Sulitka // Národopisné aktuality. – 1977. – Č. 3. – S. 221-222. – Рец. на кн.: U pramenů lidové hudby Slovanů: Studie z hudební slavistiky / Hošovskij V. ; z ruštiny přeložili a studii napsali O. Hrabalová a F. Hrabal. – Praha : Editio Supraphon, 1976. – 332 s.
54. Toncova M. Ukrajinskie pesni Zakarpatja / Marta Toncova // Český Lid. – 1970. – Č. 2. – S. 112. – Рец. на кн.: Украинские песни Закарпатья / Гошовский В. – Москва : Сов. композитор, 1968. – 478 с.

55. *Vetterl K. U istokov narodnoj muziky slavjan / K. Vetterl // Český Lid. – 1973. – Č. 1. – S. 60–61. – Рец. на кн.: У истоков народной музыки славян: Очерки по музыкальному славяноведению / Гошовский В. — Москва : Сов. композитор, 1971. – 304 с.*

LIFE AND SCIENTIFIC ACTIVITY VOLODYMYR HOSHOVSKY: HISTORIOGRAPHIC ASPECT

Volodymyr PASICHNYK

*Institute of research of library artistic resources
Lviv Stephanyk Scientific Library, National Academy of Sciences of Ukraine
str. Bibliotechna, 2, 79602 Lviv, Ukraine,
tel.: (+38032) 261 55 12, e-mail: pasichnyk_v@i.ua*

The article analyzes the domestic and foreign publications 60-90-ies of XX century, dedicated to the life and scientific work of the famous ukrainian ethnomusicologist Volodymyr Hoshovsky.

Keywords: Volodymyr Hoshovsky, folk songs, musical dialect, slavic folklore, cybernetic ethnomusicology, epistolary heritage.

ЖИЗНЬ И НАУЧНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ВЛАДИМИРА ГОШОВСКОГО: ИСТОРИОГРАФИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Владимир ПАСИЧНЫК

*Институт исследования библиотечных художественных ресурсов,
Львовская национальная научная библиотека Украины им. В. Стефанька
ул. Библиотечная, 2, 79602 Львов, Украина,
тел.: (+38032) 261 55 12, e-mail: pasichnyk_v@i.ua*

В статье проанализированы отечественные и зарубежные публикации 60-90-х гг. XX в., посвященные жизни и научной деятельности известного украинского этномузыколога Владимира Гошовского.

Ключевые слова: Владимир Гошовский, народные песни, музыкальный диалект, славянская фольклористика, кибернетическая этномузыкалогия, эпистолярное наследие.

Стаття надійшла до редколегії 18.03.2012

Прийнята до друку 12.09.2012